МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 6/3 2023

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

ISSN 2181-7138

МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2023

6/3-сан

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети жанындағы Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының 25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз ҳәм хабар агентлиги тәрепинен 2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды. №01-044-санлы гуўалық берилген.

Нөкис

6/3-сан *2023*

декабрь

Шөлкемлестириўшилер:

Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендириў Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы

Редактор:
А. Тилегенов
Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Ерполат АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Интизар АБДИРИМОВА
Мавлюда АЧИЛОВА
Нуриддин АЧИЛОВ
Тўлқин АЛЛАЁРОВ
Марифжон АХМЕДОВ
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Ботир БОЙМЕТОВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА
Шахло БОТИРОВА
Маманазар ДЖУМАЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Алишер ЖУМАНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Холбой ИБРАГИМОВ
Умида ИБРАГИМОВА
Лола ИСРОИЛОВА
Меруерт ПАЗЫЛОВА
Асқарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Захия НАРИМБЕТОВА
Мехри НАРБАШЕВА
Улфат МАҲКАМОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Нуржан МАТЧАНОВ
Сафо МАТЧОН
Шукурилло МАРДОНОВ
Шахсанам МАТУПАЕВА
Лобар МУХТОРОВА
Камаладин МАТЯКУБОВ
Раъно ОРИПОВА
Бахтиёр РАХИМОВ
Фурқат РАЖАБОВ
Сайёра РАХМОНОВА
Арзы ПАЗЫЛОВ
Барлықбай ПРЕНОВ
Дилшода САПАРБАЕВА
Феруза САПАЕВА
Зайниддин САНАҚУЛОВ
Қаххор ТУРСУНОВ
Амина ТЕМИРБЕКОВА
Нурзода ТОШЕВА
Куанишбек ТУРЕКЕЕВ
Гулноз ТУРАЕВА
Гулмира ТОЖИБОЕВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Дилбар ҚАРШИЕВА
Вохид КАРАЕВ
Дилбар ҚОДИРОВА
Ризамат ШОДИЕВ
Абдушукур ШОФҚОРОВ
Дилфуза ШАББАЗОВА
Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Гавхар ЭШЧАНОВА
Қонысбай ЮСУПОВ

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲӘМ ӘДЕБИЯТ

Raximova N. Xorijiy tilni o‘qitish sharoitida bo‘lajak tibbiyot mutaxassislarining umummadaniy kompetensiyasini rivojlantirishning ahamiyati 7
Atamuratov R. Raqamli transformatsiya - ta’lim samaradorligining asosi 14
Norov N. Husayn Voiz Koshifiyning axloqiy qarashlarida adolat kategoriyasi 21
No’monxonova M. Axborot texnologiyalari va bo’lajak tilshunoslarning kommunikativ kompetensiyalari metodikasini rivojlantirishi va hozirgi holati 26
Суюнов Б.Т. Тезаурус – лингвистик тараққиёт омили 33
Shofqorov A.M. Hamid Olimjonning takrordan foydalanish mahoratiga doir 39
Fayzimatova N. Kinship terms and teknonymy 44
Nazarova R. Effectiveness of teaching through riddle 51
Nishonova Sh. The role of gestures in effective communication 56

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Tilegenov A.T. Yoshlarda milliy g’oyani shakllantirishda xalq og’zaki ijodidan foydalanishning metod va vositalari 61
Xalikov F. Ta’lim tizimida testologik texnologiyalardan foydalanishning pedagogik mazmuni 66
Rasulova G. Adabiy ta’limida o‘quv topshiriqlarini ishlab chiqishning ilmiy-nazariy asoslarini takomillashtirish 76
Baisov A. Umumta’lim maktablarida ingliz tilini o‘qitish muammolari 82
Mirsultanov I.M., Xasanov A.R. O’qituvchilik kasbida barqarorlikni shakllantirish muammosining mavjud holati 86
Jo‘raev Yu.K. Pedagogik oliy ta’lim muassasalarida elektrotexnika fanini o‘qitishda ta’lim usullaridan amaliy foydalanish yo‘llari 90
Yo‘ldosheva D. Kreativlikni rivojlantirish muammosiga doir xorijiy tadqiqotlarning retrospektiv tahlili 94
Tojiboyev J. Kreativ yondashuv asosida talabalarning badiiy-estetik kompetentligini rivojlantirish mazmunini belgilashning pedagogik talablari 102
Siddiqov B. O‘quvchilarning aksiologik kompetentligini rivojlantirish tushunchasi va tahlili 108
Mexmonaliyev Sh.N. Husayn Voiz Koshifiy ijodida axloqiy tarbiya masalalarining yoritilishi 113
Muminova D. Oliy ta’lim muassasalarida ta’limni tashkil etishda shaxsga yo’naltirilgan ta’lim texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari 120
Axmedov B.A. Muammoli ta’limda suqrotona yondashuv metodikasi 126
Bobomurodova L.E. Talabalarning kasbiy-metodik ijodkorligini rivojlantirish 131
Abdusattorov A., O‘rinova N. O‘zbek xalq cholg‘ulari orkestiri vositasida bo‘lajak musiqa fani o‘qituvchisining ijodiy kompetentligini rivojlantirish metodlari 136
Aliyeva M. Pedagogik amaliyot jarayonida bo’lajak biologiya o’qituvchilarining kasbiy-metodik tayyorgarligini takomillashirish 146
Ражабов Х. Рақамли таълим муҳитида бўлажак кимё ўқитувчилари ахборот-методик компетентлигини такомиллаштириш муаммоси 151
Saydullayeva A. Ta’limda gender madaniyatni rivojlantirishda ijtimoiylashuv jarayonining pedagogik-psixologik ahamiyati 157
Mamayusupov J. Analitik tafakkurni rivojlantirishda pedagogning intellektual faolligi va uning o`ziga xos xususiyatlari 164
Toshaliyev D. Milliy musiqiy meros va unga o‘quvchilarda aksiologik munosabatni shakllantirishning ijtimoiy ahamiyati va tarbiyaviy xususiyatlari 169
Shermatova Y.S. Biologiya fanini o’qitishda zamonaviy metodlar 177
Yuldosheva D.T., Maxammadaminova D.A. Aqli zaif o‘quvchilar nutqining fonetik tomondan buzilishi va ularni bartaraf etish yuzasidan logopedik ishlar 181
Oppoqxo‘jayev X.A. Inklyuziv ta’lim sharoitida o’quvchilarni o’zini -o’zi rivojlantirish kompetentsiyalarini rivojlantirish 189

Raxmonov A.R. Ta'lim innovatsiyalari va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalnish imkoniyati 193
Karomov B.K. O'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishning psixologik mohiyati 199
Лухманов Д.Б. Миллий анъаналардан фойдаланиш технологиялари асосида касбий-педагогик фаолиятини ташкил этиш муаммосининг назарий ва амалий ҳолати 207
Xalmuxamedova M.A. Talabalarining kasbiy kompetentligini takomillashtirishda mehnatning roli 213
Ismoilova N.S. Talabalarda kreativ faoliyatni rivojlantirishning mavjud holati 219
Жўраев Ш.М. Педагогика олий таълим муассасалари талабаларида рефлексив позицияни ривожлантиришнинг тузилиши ва ўрни ҳамда аҳамияти 225
Жўраев Ш.М. Бўлажак ўқитувчиларда рефлексив позицияни ривожлантириш мезонлари ва кўрсаткичлари ҳамда даражалари 233
Bekqulov Q.Sh., Barakayeva Ch .S. Darsdan tashqari vaqtlarda talabalarining mustaqil ijodiy ish faoliyatini tashkil etish bosqichlari 241
Raxmanova M. Q. Individual o'qitish texnologiyasi asosida o'quvchilarning faolligni rivojlantirish 246
Quyliyeva O.R. Ilk katta sinf o`quvchilariga texnologiya darslarini o`qitishda kasbga yo`naltirish tamoyillarini shakllantirish masalalari 253
Ismailova D. R. Talabalarning axloqiy-madaniy kompetensiyalarini rivojlantirish mexanizmlari 259
Abdirimova I.K. Klaster modeli asosida o'quvchilar loyihalash faoliyatini shakllantirish 264
Ortiqov O.A. Marketing tadqiqotlaridagi zamonaviy yondashuvlar tahlili 269
Qurbonova M. F. Ixtisoslashtirilgan maktablarning tashkil etish zarurati 273
Исманова М.А. Талабаларда ижодий-креативлик сифатларини ривожлантириш 277
Bekturdiyev Q.B. Ta'limda boshqaruv tizimi samaradorligini oshirishning o`ziga xos xususiyatlari 282
Наркабилова Г. К вопросу о потребности формирования цифровой грамотности студентов 286
Боймирзаева Д. Совершенствование механизмов организации и управления процессом формирования социальной креативности у будущих менеджеров образования 290
Юлдашева Г. Развитие профессиональной компетентности у будущих студентов педагогического ВУЗа 294
Умарова Г. Аспекты, заложенные в содержание профессиональных знаний будущих инженеров на основе интегративного подхода 300
Tashpulatov R.Kh., Saidnazarova S.F. Investigation of the quality of additionally acquired knowledge of the learning process 308
Sarsenbaev D. Pedagogical approaches in developing communicative competence 313

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲӘМ РУЎХЫЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Melikuzieva M. Talaba-yoshlarning ma'naviy axloqiy tarbiyasini rivojlantirishda Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u blig" asarining tarbiyaviy imkoniyatlari 324
Siddiqov I. Virtual muzeylar va ularning bo'lajak tarix o'qituvchilarida informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirishdagi o'rni 330

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Jumanqo'ziyev O'. Informatika fani darsligi dasturlash tillari bo'limlari mazmuni 336
Shirinov F.Sh. Multimedia texnologiyalarini ta'lim sohasida qo'llanilishi 344
Jumanqo'ziyev O'. Umumta'lim mkatablari o'quvchilarining axborot madaniyatini shakllantirishda dasturlash tillarining o'rni 349
Sulaymanova D. Texnik tizimlarda axborot texnologiyalari fanini o'rgatishda web-quest texnologiyasidan foydalanish 357
Yusupov M.R. Ba'zi matnli masalalarni yechish usullari .....

Ikromov X. Axborot tizimlari va ma’lumotlar bazasini boshqarish sohasida o’qitish usullari 361
Усманова К. Таълим тизимига медиатехнологияларни жорий этиш ҳамда медиатаълимнинг вужудга келишига доир фикрлар таҳлили 368
Xodjibolayeva N. Al-Farg`oniy va Abu Rayhon Beruniyning tabiiy-ilmiy qarashlari asosida talabalarning ekologik kompetentligini rivojlantirish masalalari 372
Sayidova M. X. Raqamli texnologiyalarni o‘qitishning uslubiy va texnologik ta’minoti 378
Матгазиев Х.М. Роль математическое моделирование при решении механических задач 386
Rasulova T. Mathematical modeling of information technologies and processes, teaching methodology, methodology for creation of training projects 392
Ruzmetova S.T. Advantages of teaching english online and ways of conducting online classes 397

БАСЛАЎЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Misirova N. Kasbiy-ijodiy faoliyatga tayyorgarligini takomillashtirishda bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining individual-shaxsiy sifatlari 403
Botiraliyeva M. Sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda o‘quvchilarning AKT kompetentligini rivojlantirish modeli 413
Mirazimova M. Oiladagi sog’lom va ma’naviy muhitning bola tarbiyasiga ta’siri 420
Xusenova S. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida tayanch ma’naviy kompetentsiyalarni shakllantirishda “Tarbiya” fanining ahamiyati 424
Alimqulova R. Nutq madaniyati va uning boshlang`ich sinf o`qituvchisining kasbiy faoliyatidagi o`rni 429
Atakov I. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida “Tarbiya” fani o‘qitishda zamonaviy pedagogik yondashuv 436
Berdiyeva H. Aksiologik yondashuv asosida bo’lajak boshlang’ich sinf o’qituvchilarida ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 446
Ergasheva O. O‘quvchi - qizlarda milliy fazilatlarni rivojlantirishda ma’naviy qadriyatlarning o‘rni 455
Choriyeva D., Abdiyeva Sh. Maktabgacha ta`lim tashkilotlarida bilimlarini rivojlantiruvchi o‘yinlar 461
Xayitov L. Bo’lajak defektologlarning kasbiy-metodik tayyorgarligini rivojlantirish 466
Urakova Sh.K. “Malaka oshirish kurslari tinglovchilarida kreativlik kompetentligini rivojlantirish (Umumiy o‘rta ta’lim maktablari o‘qituvchilari faoliyati misolida) 472
Maqsudov U., Abdullayev R. “Tarbiya” fanini o‘qitishda O‘rta Osiyo mutafakkirlarining tarbiya haqidagi fikrlarini o‘rganishning nazariy asoslari 480
Ibragimova Sh. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining darsga nisbatan mas’uliyatli munosabatini rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillar va tamoyillar 486
Yakubova M. Maktabgacha ta’lim tashkilotlaridagi tarbiyachilarning kasbiy va shaxsiy sifatlari 496
Qosimova M. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini kreativ fikrlashga o’rgatishda o‘rta arifmetik qiymatni topishga doir masalalarning o‘rni 500
Комолова И. Олий таълим муассасаси талабаларида арт-педагогик тизимини таркиб топтиришнинг педагогик жиҳатларини такомиллаштириш 507
Matupayeva Sh.Z. Sharq mutafakkirlarining imkoniyati cheklangan bolalarning ta’lim-tarbiyasi haqida qarashlari 513
Eshmanova N.N. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining odob-axloq ko‘nikmalarini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish 517
Каримжанова Д.А. Тараққиёт стратегияси асосида мактабгача таълим ташкилотлари педагог ходимларини тайёрлашнинг назарий масалалари 522
Шербутаева Ш. У. Проведения занятий в дошкольных образовательных организациях по ознакомлению дошкольников с природой 527
Халбаева Г. Механизмы совершенствования процесса подготовки детей к школе 531

Чаброва Т.Л. Роль родителей в формировании духовно - эстетических качеств детей дошкольного возраста при обучении их навыкам рисования 541
Муталова Д.А. Обучение детей дошкольного возраста в STEAM технологии 548

ТАСВИРИЙ САЪНАТ

Gulyamov K .M., Sarsenbaev T.T. Tasviriy va amaliy bezak san’ati vositasida talabalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari 551
Ko‘kiyev B. Talabalarga loyihalashtirish va proyeksiyalash usullarini o‘qitishning ba’zi usullari 560
Mardov S.X. Muhandis-quruvchilarning dizayn fikrlashini rivojlantirishda grafik dasturlardan foydalanish metodikasi 566
Mirsoatova L. Kompyuter grafikasi vositalarini mustaqil ta’lim ko‘nikmalarida rivojlantirish kurslariga integratsiyalash 574
Bozorov F. Tasviriy san’at orqali yoshlardagi intellektual qobiliyatlarni rivojlantirish 579

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲӘМ СПОРТ

Arabboyev H. O‘quvchilarni ommaviy sport sog‘lomlashtirish jarayoniga tayyorlashning pedagogik mazmuni 584
To’xtayev J. Talabalarni kasbiy ko‘nikmalari va shaxsiy sifatlarini voleybol vositalari yordamida rivojlantirish 592
Muxametov A. Jismoniy tarbiya va ommaviy sportni reabilitatsiya qilish darslarida yuklamalarni standartlashtirishning asosiy prinsip va komponentlari 599
Karimov F. Sog‘lomlashtirish mashqlarining inson hayotidagi o‘rni 604
Yuldashev M. Bo‘lajak jismoniy madaniyat o‘qituvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirish mazmuni 609
Quvatov E. Xalqaro kurash turlari vositalarining integratsiyasi asosida kurashchilarning jismoniy tayyorgarligini oshirishning nazariy asoslari 616
Tursunov A. Chaqiruvga qadar boshlang‘ich tayyorgarlik fani bo‘yicha o‘quv jarayonini tashkil qilish 621
Ataxanov H.K. Jismoniy tarbiya darslarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining psixologik xususiyatlari 624
Нурматов Ф.А. Волейболчиларда жисмоний тайёргарлигини ривожлантиришда жисмоний сифатлардан фойдаланиш 630
Davronov N.K. Talabalarni fitness-yoga vositasida sog‘lom turmush tarzini rivojlantirish darajalari va mezonlari 633
Rajabova M.I. Aholi orasida sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda jismoniy tarbiyaning tutgan o‘rni 639
Караев В. Ш. Жисмоний тарбия ўқитувчисининг ижодий салоҳиятини ривожлантириш амалий таълим сифатини оширишнинг шарти сифатида 644
Nurmatov E. Talabalarni ommaviy jismoniy tarbiyaga va sportga qamrab olishning innovatsiyon mexanizmlarini takomillashtirish 651
To‘libayeva N. D. Jismoniy tarbiyning shaxs xususiyatlari va sifatlarini shakllanishiga ta’siri 657
Salaydinova D.D. Gandbol darvozabonining mashg‘ulotlarini optimallashtirish 662
Раджапов У.Р., Хакимджанова К. Б. Методика обучения особенности занятий легкой атлетикой с детьми, подростками, юношами 667

DARSDAN TASHQARI VAQTLARDA TALABALARINING MUSTAQIL IJODIY ISH FAOLIYATINI TASHKIL ETISH BOSQICHLARI

Bekqulov Q.Sh.
Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Sa'natshinoslik" fakulteti "Muhandislik va kompyuter grafikasi" kafedrasi p.f.f.d., v/b dotsent
Barakayeva Ch .S.
Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Sa'natshinoslik" fakulteti "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" talabasi

Tayanch so'zlar: mustaqil, amaliy, elektron, joizki, shakllantirish, topshiriq, modellashtirish.
Ключевые слова: независимый, практический, электронный, уместный, формирование, задание, моделирование.
Key words: independent, practical, electronic, appropriate, formation, assignment, modeling.

Sinfdan tashqari mashg'ulotlar bir tomondan, dars jarayonining uzviy davomi bo'lsa, ikkinchi tomonidan, o'quvchilarni kasb tanlashga yo'llash imkoniyatlarini ancha kengaytiradi. An'anaviy metodikaga ko'ra sinfdan tashqari ishda ishtirok etishga o'quvchilar ixtiyoriylik asosida jalb qilib kelingan. Mashg'ulotlarni tashkil etishning ushbu shakli bir kator ijobiy tomonlari bilan birga jiddiy kamchiliklarga xam ega. Jumladan, tajribalarimizdan ma'lum bo'ldiki, o'quvchilarning sinfdan tashkari mashg'ulotlarga nisbatan masuliyatsiz munosabatda bo'lishi, berilgan topshiriq va vazifalarni bajarishda intizomsizlik, jamoaga aloqador umumiy maqsadlarini hurmat qilmaslik kabi salbiy holatlar mashg'ulotlarning samarasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mashg'ulotlarda o'quv mashqlarini imkon boricha kamaytirishga intildik, mehnat obyektlarini o'quvchilar mehnat darslarida egallagan mehnat o'quvlarini hisobga olgan holda tanlab bordik. Materiallarga ishlov berish, yangi texnik yechimlarni ishlab chiqish jarayonida duch kelgan yangi jarayon mashqlar davomida faqat o'zlashtirib olish vazifasigina emas, balki u haqida

umumiy tasavvurga ega bo‘lib, muayyan buyum yasashda undan foydalanish vazifasi ham qo‘yiladi.

Ma’lumki, ta’lim berish jarayoni-ikki yoqlama jarayondir. Bu jarayonda o‘qituvchi ham, o‘quvchi ham faol bo‘lishi kerak. Agar pedogog o‘z ishida muvafaqqiyatga erishishga intilsa u albatta talabalarning faolligini oshirish, faollikni rag‘batlantirish va kerakli yo‘lga solishi lozim. Talabalar faoliyatini oshirishning asosiy vositalaridan biri ularning mustaqil ta’limlarini to‘ri tashkil qilishdir. Chunki bu jarayonda o‘qitish samaradorligini oshirish va mutahassislarni tayyorlash sifatini yaxshilashning asosiy zaxiralari yashiringan. Shu sababli ham oliy ta’lim tizimida o‘qitish jarayoni o‘qituvchilar raxbarligida tashkil qilinadigan va boshqariladigan talabalarning mustaqil mehnatlari ko‘rinishini olmoqda.

Talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishni rejalashtirish.

Talabalar mustaqil ta’limining asosiy maqsadi-o‘qituvchining rahbarligi va nazorati ostida yoki mustaqil ravishda talabada muayyan o‘quv ishlarining mustaqil ravishda bajarish uchun zarur bo‘lgan bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish va rivojlantirishdan iboratdir.

Talabalar mustaqil ish va amaliy mashg‘ulotlarni turli shakllarda bajarishadi, chunki mustaqil olingan bilimlarning o‘rni, kuchi va qiymati yuqoridir.

Mustaqil ta’lim- bu maqsad, vazifa, ifoda shakli va natijani tekshirishga ega bo‘lgan talabalarning faoliyati. Ularni ushbu faoliyatni turini tashkillashtirish va rag‘batlantirishga ko‘mak berish fan o‘qituvchilarining vazifasidir. Faqatgina o‘qituvchi talabaning yoshini, uning shaxsiy fazilatlarini inobatga olishi, talabalar xotirasi va e’tiboriga yuklarni teng taqsimlashi ularning mustaqil ta’lim olish qobilyatini shakllantirishga yordam beradi.

Mustaqil ta’limining asosiy vazifalarida quyidagilar aks etadi:

– talabalarning mavzularga oid yangi bilimlarni mustaqil tarzda puxta o‘zlashtirish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi,
– axborot manbalari (adabiyotlar, gazeta va jurnallar, internet saytlari) dan samarali foydalangan holda kerakli ma`lumotlarni izlab topa olish ko‘nikmasiga ega bo‘lishlari, uning qulay usullari va vositalarini aniqlashi,
– me’yoriy hujjatlar, elektron o‘quv va ilmiy adabiyotlar, o‘quv adabiyotlar va ma`lumotlar banki bilan ishlay olishi, internet tarmog‘idan maqsadli foydalanishi, turli topshiriqlarni bajarishda ijodiy yondasha olishi nazarda tutiladi.

Shu bilan birga, ta'kidlash joizki pedagogik adabiyotlarda oliy o'quv yurtlari talabalarining o'qishi faqat o'qitish bilangina emas, balki ularning mustaqil ta'lim olishi bilan ham tavsiflanadi.

So'nggi yillarda talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etish sohasida ma`lum tajribalar bo'lsada, bu ishlarda sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Shuni alohida takidlash joizki, talabaning tor yoki keng ma'noda bo'ladimi baribir shu mustaqil ta'limsiz ta'limni muvvaffaqiyatli o'zlashtirish xaqida gap bo'lishi mumkin emas. Yana shuni esda tutish kerakki, talabalarning mustaqil ta'limi ma'ruza, amaliy, seminar, mashg'ulotlaridan tamoman ajralgan va dastur bilan aloqasi bo'lmagan holda tartibsiz tashkil etiladigan ish degani emas. Aksincha u o'qitiladigan fanning yo'nalishi bilan uzviy dialektik bog'liqdir.

"Mustaqil ish" tushunchasi ko'p qirrali bo'lib, talabalarning mustaqil ishi muammolari bo'yicha katta miqdordagi pedagogik izlanishlarga qaramay, ushbu didaktik jarayonning mazmuni va mazmuniga yagona yondashuv mavjud emas. Turli xil talqinlar, birinchi navbatda, «mustaqil» so'ziga qanday tarkibiy qism kiritilganligiga bog'liq. Asosan, ushbu tushunchaning uchta ma'nosi bor:

– o'quvchi o'qituvchining bevosita ishtirokisiz ishni o'zi bajarishi kerak;
– talabadan mustaqil aqliy operatsiyalar, o'quv materialida mustaqil yo'naltirish talab etiladi;
– ish qat'iy tartibga solinmagan, talabaga topshiriqni bajarish tarkibi va usullarini tanlash erkinligi berilgan.

Mustaqil ish - bu mustaqillik kabi muhim shaxsiyat fazilatlarini shakllantirish vositasi, talabalarning bilim faoliyatini tashkil etish shakli bo'lib, ular faoliyatning namoyon bo'lishini, vazifani bajarishda fikrlash, ijodkorlik, qatiyatlilik va tashabbuskorlikni talab qiladi.

To'garak darsdan tashqari mashg'ulotlarni tashkil qilishning keng tarqalgan va chuqur tadqiq etilgan shakli hisoblanib, ixtisoslashuvidan qat'iy nazar ularning ko'plab umumiy tomonlari mavjud. Shuning uchun turli tipdagi to'garaklarning rahbarlari boshqa ixtisosdagi to'garaklar ishidagi kasbga yo'naltirishga oid ilg'or tajribalarini chuqur o'rganib, eng yaxshi tomonlarini o'z ishida qo'llashlari yuqori natijalarga erishish imkonini beradi. Albatta, to'garak ishini kasb tanlashga yo'llash asosida olib borish o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, uning metod va shakllariga ma'lum darajada tasir ko'rsatadi. Maktablarning ish tajribasida turli - tuman to'garaklar uchraydi. O'quv fanlar bilan bog'liqlik nuqtai nazaridan to'garaklarni uch guruxga:

Fanga doir to'garaklar deb, bevosita mexnat tarbiyasi bilan bog'liq bo'lgan to'garaklarga aytiladi. O'z mazmuniga ko'ra bu to'garaklar chizmachilik darsida o'quvchilar bajargan ishning davomi bo'lib, bunda o'quvchilarning faoliyati

yanada murakkabroq, kengrok yoʻlga qoʻyiladi. Fanga doyr toʻgaraklarga darsdan tashqari mashg’ulotlar xozircha kasbga yoʻnaltirish ishida tegishli oʻrinni egallaganicha yoʻq.

Amalga oshirgan kuzatishlar xamda tajriba - sinov ishlarimiz natijasida anik boʻldiki, bu turdagi toʻgarak rahbarlari odatda fanlararo aloqadorlik xamda egallangan nazariy bilimlarning amaldagi tatbiqki doirasi bilan oʻquvchilarni tanishtirishga yetarlicha e’tibor bermaydilar. Natijada, fanga doir toʻgaraklar tashkil qilingandan soʻng 1-2 oy oʻtgach oʻz ishini toʻxtatadi, chunki oʻquvchilarning mashgʻulotlarga boʻlgan qiziqishi yoʻqoladi.

Adabiyotlar:

1. Boburmirzo, Kukiev., Achilov, Nurbek, Norboy oʻgʻli & Bekqulov, Qudrat, Shaydulloyevich. (2019). Technology for creating images in autocad. European Journal of Research and Reflection in Educational Science. 7 (12), 49-54-220.
2. Shaydulloyevich, B. K. (2020). Increasing students’ graphic literacy through teaching the sciences of drafting and descriptive geometry. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (4), Part II, 75-78.
3. Achilov Nurbek Norboy oʻgʻli, Bekqulov Qudrat Shaydulloyevich, Koʻkiyev Boburmirzo Baxodir oʻgʻli & Jumayev Isroil Omandovlat oʻgʻli (2020). Methods of developing creative abilities in children. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (10), Part II, 151-153.
4. Bekqulov Qudrat Shaydulloyevich., Kukiyev Boburmirzo Bahodir ugli., Avazova Guzal Rustambek qizi. (2020). The works in the framework of five initiatives at chirchik state pedagogical institute in tashkent region. EPRA International Journal of Research and Development, 5 (3), p. 411-412.
5. Boizaqova, S. A., Bekqulov Q.Sh. (2021). Koʻrinishlar mavzusni tushuntirishda detal modelini oʻziga qarab oʻrganishning ahamiyat. Academic research in educational sciences, 2(3), 96-101.
6. Koʻkiyev, J. S., Bekqulov Q.Sh. (2021). Muhandislik grafikasi fanlarini boshqa fanlar bilan bog’liqligi. academic research in educational sciences, 2(3), 34-39.
7. Bekqulov Q.Sh. (2021). Chizmachilik va chizma geometriya fanlarini oʻqitish orqali oʻquvchilarni grafik savodxonligni oshrish. «Экономика и социум» №10(89), С. 1314-1319.
8. Bekqulov Q.Sh. (2021). Ortoganal proyeksiyalarni qayta tuzish usullaridan foydalanib talabalarning fazoviy tassavurlarini rivojlantirish. «Экономика и социум» №10(89), С. 1314-1319.
9. Q.SH.Bekqulov. (2020) Chizmachilik va chizma geometriya fanlarini oʻqitish orqali oʻquvchilarning grafik savodxonligni oshrish. Maktab va hayot, № 2, 3-4.
10. Achilov N N., Koʻkiyev.B.B., Bekqulov.Q.Sh., Yaqqol atsvirlarni bajarishda AutoCAD dasturidan foydalanib loyihalash, Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў, № 2, 122-125.
11. Qudrat Shaydulloyevich Bekqulov, Yig’ish chizmalarini detallarga ajratishda yoʻl qoʻyadigan tipik xatolar. Academic research in educational sciences, 1 (3), 321-325.
12. Bekqulov Q.Sh., Toʻlaganova H. Chizmachilik fanidan oʻquvchilarning fazoviy tasavvurini oshirishda tugallanmagan chizmalardan foydalanish. Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў, № 3, 111-113.
13. Xalimov M., Bekqulov Q. Chizmachilik fanini oʻqitishda interaktiv metodlarni qoʻllash zaruriyati. Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў, № 3, 102-105.
14. Boizaqova Sh.A., Bekqulov Q.Sh. Koʻrinishlar mavzusni tushuntrishda detal modelini oʻziga qarab oʻrganishning ahamiyati. Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў, № 3, 117-120.
15. Bekqulov Q.Sh., Toʻlaganova H. Muhandislik grafikasi fanlarida talabalar chizma bajarishda yoʻl qoʻyadigan tipik xatolar. Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў, № 3, 107-111.

16. Bekqulov Q.Sh., Boizaqova Sh.A. Muhandislik grafikasi fanlarini boshqa fanlar bilan bog'liqligi. Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў, № 3, 113-117.
17. Bekqulov Q.Sh. O'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolarni tizimga solish va prognoz qilish oldini olish choralari. Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў, № 3, 105-107.

РЕЗЮМЕ

O'quvchilar faoliyatini oshirishning asosiy vositalaridan biri ularning mustaqil ta'limlarini to'ri tashkil qilishdir. Chunki bu jarayonda o'qitish samaradorligini oshirish va mutahassislarni tayyorlash sifatini yaxshilashning asosiy zaxiralari yashiringan.

РЕЗЮМЕ

Одним из основных средств повышения активности учащихся является правильная организация их самостоятельного обучения. Потому что в этом процессе скрыты основные ресурсы повышения эффективности преподавания и улучшения качества подготовки специалистов.

SUMMARY

One of the main means of increasing the activity of students is the proper organization of their independent education. Because in this process, the main resources for increasing the effectiveness of teaching and improving the quality of training of specialists are hidden.

ISSN 2181-7138

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеў институтының Ж. Орынбаев атындағы Қарақалпақстан филиалы

«МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ»

№ 6/3
Нөкис — 2023

Басып шығыўға жуўапкер:
А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:
А. Тилегенов, Р. Утепов

Компьютерде таярлаған:
П. Реймбаев

Мәнзил: Нөкис қаласы, Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жәрияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Муғаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлыўматларға автор жуўапкер.

Оригинал-макеттен басыўға рухсат етилди 18.12.2023. Форматы 70x100$^{1}/_{8}$
«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.
Шәртли б.т. 27 . Нашр. т. Нусқасы _____ Буйыртпа №